

Ушакова І.М.

ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКІВ ДСНС

Постановка проблеми. Стаття 38 Кодексу цивільного захисту України (КЦЗУ), в якій вводиться поняття психологічного захисту як заходів, спрямованих на психопрофілактику, психодіагностику та психокорекцію негативних психічних станів і реакцій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій стосується лише населення (людей, які тим чи іншим чином мають відношення до такої ситуації). На жаль, жодним чином не обговорюється питання психологічного захисту осіб, які також безпосередньо і активно включені в надзвичайні ситуації – працівників ДСНС різних професійних спрямувань (пожежних, піротехніків, водолазів, гірничорятувальників, психологів тощо).

А необхідність таких заходів є очевидною, виходячи з результатів численних досліджень психологічних особливостей рятувальників (В.І. Лебедєв, В.В. Вареник, С.М. Миронець, О.В. Тімченко, В.С. Христенко, М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк, Л.А. Перелигіна, Н.В. Оніщенко та інші) [1-3].

Професійна діяльність таких фахівців пов'язана з небезпечними обставинами, екстремальними ситуаціями і супроводжується наявністю стресогенних факторів. Під екстремальними умовами діяльності розуміється професійна діяльність, що протікає в умовах досить високого ступеня ризику загинути в результаті аварій, катастроф і нещасних випадків. Аварійні ситуації, як правило, розвиваються настільки швидко, що часу для їх попередження практично немає. Як показують дослідження, дії фахівців в екстремальних ситуаціях залежать від підготовки людей [1].

Специфічні умови професійної діяльності працівників ДСНС, які проявляються в складності оперативної обстановки, проблемах соціальної сфери, різких змінах умов, що пов'язано з невизначеністю чи швидкою зміною ситуації, психофізичних перевантаженнях, підвищеній відповідальності за свої дії, відсутності повноцінного відпочинку, ненадійності технічних засобів захисту тощо "накладаються" в сучасних умовах на екстремальні умови обстановки (невизначеність як найближчого, так і віддаленого майбутнього і в соціальному, і в особистісному планах, збільшення вірогідності втрат та пов'язані з цим страх, перманентна тривога, фрустрація тощо) призводять до значних змін в психічних станах та особистісних особливостях працівників ДСНС України, що і буде досліджено нами.

Виклад основного матеріалу. Нами було проведено дослідження психологічних особливостей працівників ДСНС. У банк методик входили: опитувальник травматичного стресу (Г.О. Котенєв), методика САС (Ю. Щербатих, О. Івлєва), опитувальник агресивності, розроблений Л.Г. Почебут, клінічний опитувальник для виявлення та оцінки невротичних станів (К.К. Яхін, Д.М. Менделєвич).

Дослідження показало, що працівники ДСНС, які прийняли участь у дослідженні мають доволі виражені постстресові симптоми (ПТСР і особливо ГСР). Найбільш вираженими є симптоми дистресу та дезадаптації, а також

повторного переживання травми. Інші симптоми (подія травми та гіперактивація) також проявляються на достатньо високому рівні. Не виявлені лише симптоми уникнення та депресії.

Аналіз показників ПТСР і ГСР показав, що клінічно виражених змін в цій сфері у наших досліджуваних немає. А от прояви гострих стресових реакцій (ГСР) у досліджуваних на достатньо високому рівні, що ми пов'язуємо саме з негативними факторами професійної діяльності.

Більшість досліджуваних продемонстрували виражені в тій чи іншій мірі показники гострих стресових реакцій, що пов'язано з підвищенням тривожності та униканням соціальних контактів, агресивності, активності та емоційності тощо.

Аналіз показників агресивності виявив доволі високий її рівень у працівників ДСНС; в основному, агресивність проявляється у них вербально і фізично. Доволі високим є також вияв у досліджуваних самоагресії.

Показники оцінки невротичних станів досліджуваних свідчать про хворобливий характер виявлених розладів за шкалами вегетативних розладів, істеричного типу реагування та тривоги. Це свідчить про негативний психоемоційний фон у цих досліджуваних та високу вірогідність появи у них розладів різного ступеня вираженості, якщо не проводити з ними психопрофілактичні та реабілітаційні заходи.

Такі результати доводять необхідність цілеспрямованої роботи з психологічного захисту працівників ДСНС.

На жаль, такі заходи в ДСНС проводяться доволі рідко і лише в екстрених випадках, оскільки на систематичну їх реалізацію не вистачає ні ресурсів психологічної служби, ні бажання самих працівників ДСНС.

Висновки. Таким чином, проведене нами теоретичне та практичне дослідження проблеми психологічного захисту показало, що негативні психоемоційні зрушення, які відбуваються у психіці працівників ДСНС в зв'язку з виконанням ними своїх службових обов'язків потребують розробки заходів з психологічного захисту працівників ДСНС.

ЦИТОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Вареник В. В. Аспекти професійного отбора пожарных / В. В. Вареник // Матеріали III наук.-практ. конф. "Пожежна безпека". — К. : УкрНДПБ, 1997. — С. 57–58.
2. Корольчук М. С. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. С. Корольчук, В. М. Крайнюк. — К. : Ніка-Центр, 2006. — 580 с.
3. Тімченко О. В. Чи потрібні Україні фахівці з психології екстремальних ситуацій? / О. В. Тімченко, В. Є. Христенко, Н. В. Оніщенко // Проблеми екстремальної та кризової психології : зб. наук. пр. Вип. 8. — Х.: УЦЗУ, 2010. — С. 154–162.